

Hoge Raad
voor de Justitie
Conseil supérieur
de la Justice

Verenigde advies- en onderzoekscommissie
Commission d'avis et d'enquête réunie

Aanbeveling van 30 maart 2023
Nr. 2023/1-CAER

Recommandation du 30 mars 2023
N° 2023/1-CAER

**AANBEVELING BETREFFENDE DE
DAADWERKELIJKE TOEGANG TOT DE
DABS, TE VERLENEN AAN DE
MAGISTRATEN VAN DE ZETEL EN DE
LEDEN VAN DE GRIFFIES IN DE
UITOEFENING VAN HUN AMBT**

**RECOMMANDATION RELATIVE À L'ACCÈS
EFFECTIF À LA BAEC À PROCURER AUX
MAGISTRATS DU SIÈGE ET AUX MEMBRES
DES GREFFES DANS L'EXERCICE DE LEURS
FONCTIONS**

Bestemmingen

Minister van Justitie

Minister van Binnenlandse Zaken

Beheerscomité van de DABS

Destinataires

Ministre de la Justice

Ministre de l'Intérieur

Comité de gestion de la BAEC

Trefwoorden

Familie rechtbank – Databank voor de Akten van Burgerlijke Stand (DABS) – Leesrecht van de magistraten van de zetel en de leden van de griffies (B.W., art. 78) – Toegang tot de gegevens van de DABS – Verzoek tot aanwijzing van een curator bij een onbeheerde nalatenschap – Overlijdensakte

Mots-clés

Tribunal de la famille – Banque de données des actes de l'état civil (BAEC) – Droit de lecture des magistrats du siège et membres des greffes (C. civ., art. 78) – Accès aux données de la BAEC – Demande de désignation d'un curateur à succession vacante – Acte de décès

Aanbeveling

De Verenigde advies- en onderzoekscommissie (VAOC) raadt de minister van Justitie, de minister van Binnenlandse Zaken en het beheerscomité van de DABS aan ervoor te zorgen dat de magistraten en de leden van de griffies daadwerkelijk toegang hebben tot alle gegevens en alle documenten van de DABS die nuttig zijn voor de uitoefening van hun ambt zonder nutteloos langere of loggere procedure, en dat het leesrecht dat artikel 78 van het oude Burgerlijk Wetboek hen toekent (geïnterpreteerd als een recht om zichzelf een afschrift te bezorgen) volledig effectief is.

Met het oog hierop raadt de VAOC de minister van Justitie, de minister van Binnenlandse Zaken en het beheerscomité van de DABS aan om het toegangssysteem tot de DABS in overleg met de korpschefs van de rechtscolleges en de griffies te onderzoeken en het nodige te doen om dit systeem te verbeteren.

Context

Een Openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn (OCMW) heeft een klacht ingediend bij de Franstalige advies- en onderzoekscommissie van de Hoge Raad voor de Justitie (CAE).

Met toepassing van artikel 100, §1, van de organieke wet betreffende de OCMW's, geeft elke materiële individuele dienstverlening ten voordele van een begunstigde die roerende of onroerende goederen nalaat, aanleiding tot een vordering tot verhaal op zijn erfgenamen of legatarissen, van de daaraan verbonden kosten door het OCMW gemaakt gedurende de laatste vijf jaren vóór zijn overlijden (ten belope van het actief van de nalatenschap). Het OCMW in kwestie, dat twee rusthuizen beheert, maakt regelmatig gebruik van deze wettelijke bepaling en verzoekt de familierechtbank in dit kader, in zijn hoedanigheid van schuldeiser om een curator bij een onbeheerde nalatenschap aan te wijzen.

Recommandation

La Commission d'avis et d'enquête réunie (CAER) recommande au Ministre de la Justice, au Ministre de l'Intérieur et au Comité de gestion de la BAEC, d'assurer aux magistrats et membres des greffes un accès effectif à toutes données et à tous documents de la BAEC utiles à l'exercice de leurs fonctions, sans allongement ni alourdissement inutile de la procédure, et de rendre pleinement effectif le droit de lecture (interprété comme étant un droit de pouvoir se délivrer une copie) qui leur est conféré par l'article 78 de l'ancien Code civil.

A ces fins, la CAER recommande au Ministre de la Justice, au Ministre de l'Intérieur et au Comité de gestion de la BAEC d'examiner le système d'accès à la BAEC, en étroite concertation avec les chefs de corps des juridictions et des greffes, et de prendre toutes initiatives en vue d'améliorer ce système.

Contexte

La Commission d'avis et d'enquête francophone du Conseil supérieur de la Justice (CAE) a été saisie d'une plainte introduite par un Centre public d'action sociale (CPAS).

En application de l'article 100, § 1er, de la loi organique des CPAS, toute aide matérielle individuelle en faveur d'un bénéficiaire qui délaisse des biens meubles ou immeubles, donne lieu, contre les héritiers ou légataires, à une action en recouvrement des frais y afférents exposés par le CPAS durant les cinq dernières années précédant le décès (jusqu'à concurrence de l'actif de la succession). Le CPAS en question, gérant deux maisons de repos, est régulièrement amené à faire usage de cette disposition légale, et, dans ce cadre, en sa qualité de créancier, à solliciter du tribunal de la famille la désignation d'un curateur à succession vacante.

In een recent dossier heeft de familierechtbank bij beschikking beslist het OCMW eerst te vragen zijn dossier aan te vullen met een eensluidend afschrift van de overlijdensakte van de overledene om na te gaan of de nalatenschap inderdaad onbeheerd is en de uitspraak opgeschort in afwachting van de neerlegging van dit document bij de griffie.

De gemeente heeft eerst geweigerd om een afschrift van die akte af te leveren, met toepassing van artikel 29, § 1, van het oud Burgerlijk Wetboek (zoals ingevoegd bij wet van 18 juni 2018 houdende diverse bepalingen inzake burgerlijk recht en bepalingen met het oog op de bevordering van alternatieve vormen van geschillenoplossing), dat bepaalt dat het OCMW enkel (geen) recht (meer) heeft op een afschrift van een overlijdensakte indien het overlijden meer dan vijftig jaar oud is.

De advocaat van het OCMW heeft de griffie van de familierechtbank daarom gevraagd gebruik te maken van de mogelijkheid waarin artikel 78 van het oud Burgerlijk Wetboek voorziet¹.

Deze bepaling bepaalt namelijk het volgende:

“De gegevens van de DABS kunnen meegedeeld worden aan of zijn rechtstreeks toegankelijk voor de volgende personen, overheden of instellingen:

(...)

4° de magistraten, bij de rechtscolleges en hun griffies, in de uitoefening van hun ambt;
(...)

De personen, overheden of instellingen bedoeld in de bepalingen onder 2° tot 5° en 8° van het eerste lid beschikken zowel over lees- als schrijfrechten in de DABS. (...) De Koning bepaalt de nadere regels voor de toegang voor deze overheden, instellingen en personen.

(...)”.

Het koninklijk besluit van 10 maart 2019 tot bepaling van de nadere regels voor de toegang tot de databank voor de akten van de burgerlijke stand bepaalt in zijn artikel 3 onder meer “(d)e

Dans un dossier récent, le tribunal de la famille a, par ordonnance, estimé qu’il y avait lieu, afin de vérifier que la succession était effectivement vacante, d’inviter le CPAS à compléter son dossier avec une copie conforme de l’acte de décès de la défunte, et sursis à statuer dans l’attente du dépôt au greffe de ce document.

Dans un premier temps, la commune a refusé de délivrer une copie de cet acte, en application de l’article 29, § 1er, de l’ancien Code civil (tel qu’inséré par la loi du 18 juin 2018 portant dispositions diverses en matière de droit civil et des dispositions en vue de promouvoir des formes alternatives de résolution des litiges), selon lequel le CPAS n’a (plus) droit à une copie d’un acte de décès que si le décès date de plus de cinquante ans.

L’avocat du CPAS a alors demandé au greffe du tribunal de la famille de faire utilisation de la faculté prévue par l’article 78 de l’ancien Code civil².

Cette disposition prévoit notamment ce qui suit :

« Les données de la BAEC peuvent être communiquées ou sont directement accessibles aux personnes, autorités ou institutions suivantes :

(...)

4° les magistrats, auprès des juridictions et leurs greffes dans l’exercice de leurs fonctions ;

(...)

Les personnes, autorités ou institutions visées aux 2° à 5° et au 8° de l’alinéa premier disposent à la fois d’un droit de lecture et d’un droit d’écriture dans la BAEC. (...) Le Roi précise les modalités d’accès de ces autorités, ces institutions et ces personnes.

(...)».

L’arrêté royal du 10 mars 2019 établissant les modalités d’accès à la banque de données des actes de l’état civil précise, entre autres, en son article 3, que « (l)’exercice des droits d’accès

¹ Ingevoegd bij de voornoemde wet van 18 juni 2018 en gewijzigd bij de wet van 31 juli 2020.

² Inséré par la loi du 18 juin 2018 précitée, et modifié par la loi du 31 juillet 2020.

uitoefening van de toegangsrechten, bedoeld in artikel 78 van het Burgerlijk Wetboek, behelst: 1° een automatische toegang tot de DABS voor de personen bedoeld in artikel 78, alinea 1, 2° tot 7°, van het Burgerlijk Wetboek (...)"

De griffie van de familierechtbank heeft de advocaat van het OCMW met name geantwoord dat "de DABS noch de magistraten, noch de griffie op dit moment toegang verleent tot deze akte".

Na voorlegging van de beschikking van de familierechtbank heeft het gemeentebestuur uiteindelijk een afschrift van de overlijdensakte afgeleverd aan het OCMW.

In het kader van zijn klacht stipte het OCMW aan bezorgd te zijn over deze procedure omdat deze het OCMW verplichtte eerst een beschikking te krijgen van de familierechtbank vóór het een afschrift van de overlijdensakte kon vragen aan de gemeente, waarna de familierechtbank uiteindelijk een curator bij een onbeheerde nalatenschap heeft kunnen aanwijzen. Het leek hem een dure en omslachtige procedure. Het OCMW vroeg de CAE met name om te kijken of er een oplossing kon worden gevonden opdat de magistraten en de griffies toegang zouden hebben tot de DABS.

Uit de informatie die de CAE heeft ontvangen van de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg en de hoofdgriffier blijkt dat de raadpleging van de DABS voor het ogenblik in de praktijk afhangt van de "code aard van de zaak" die elk dossier heeft. In dit geval kreeg het dossier de code "a6g" omdat het over een onbeheerde nalatenschap gaat. En de toegang tot de DABS is niet mogelijk voor dit type van code.

De CAE heeft aan de hand van de meegedeelde inlichtingen vastgesteld dat de magistraten en de leden van de griffie bij de uitoefening van hun ambt onvoldoende toegang hebben tot de DABS in vergelijking met de toegang die ze nodig hebben om een doeltreffende en snelle dienstverlening te kunnen garanderen, die de OCMW's als rechtzoekenden wettig mogen verwachten, zelfs al bepaalt artikel 78 van het

visés à l'article 78 du Code civil, comprend : 1° un accès automatique à la BAEC pour les personnes visées à l'article 78, alinéa 1er, 2° à 7°, du Code civil (...) ».

Le greffe du tribunal de la famille a notamment répondu à l'avocat du CPAS que « la BAEC ne permet pour l'instant ni aux magistrats ni au greffe l'accès à cet acte ».

Interpellée à nouveau, l'administration communale a finalement, après production de l'ordonnance du tribunal de la famille, délivré au CPAS la copie de l'acte de décès.

Dans le cadre de sa plainte, le CPAS se disait néanmoins préoccupé par cette procédure au motif qu'elle l'obligeait, dans un premier temps, à obtenir une ordonnance du tribunal de la famille, avant de demander une copie de l'acte de décès à la commune, pour pouvoir, dans un second temps, obtenir la désignation d'un curateur à succession vacante par le tribunal de la famille. Cela lui paraissait coûteux et fastidieux.

Le CPAS demandait notamment à la CAE de bien vouloir examiner la possibilité de trouver une solution afin que les magistrats et les greffes puissent avoir accès à la BAEC.

D'après les informations recueillies par la CAE auprès du président du tribunal de première instance et du greffier en chef, il apparaît que, pour l'instant, en pratique, la consultation de la BAEC est conditionnée au « code nature » attaché à chaque dossier. En l'espèce, le dossier était relatif à une succession vacante, de sorte que le code « a6g » lui a été attribué. Or, l'accès à la BAEC n'est pas possible pour ce type de code.

La CAE a constaté, d'après les renseignements qui lui ont été communiqués, que les magistrats et membres du greffe ne disposent pas, dans l'exercice de leurs fonctions, d'un accès suffisant à la BAEC comparativement aux accès qui leur seraient nécessaires pour offrir le service public efficace et rapide auquel peuvent légitimement aspirer les justiciables que sont les CPAS, alors même que l'article 78

oud Burgerlijk Wetboek dat ze "in de uitoefening van hun ambt" een "leesrecht in de DABS" hebben.

De CAE is van mening dat deze situatie een slechte werking van de rechterlijke orde is, waarvan de oorzaak evenwel niet aan de rechterlijke orde is toe te schrijven. Ze heeft de klacht bijgevolg gegrond verklaard en beslist om deze aanbeveling te doen.

Motivering

Artikel 78 van het oude Burgerlijk Wetboek bepaalt dat de gegevens van de DABS kunnen meegedeeld worden aan of rechtstreeks toegankelijk zijn voor de magistraten van de zetel en de griffies bij de uitoefening van hun ambt. Het artikel geeft hen met name leesrecht in de DABS.

Artikel 72 van het oude Burgerlijk Wetboek³ bepaalt bovendien dat "(d)e DABS (onder andere) tot taak heeft (...) het ondersteunen van de rechterlijke orde bij de uitvoering van hun opdrachten (...)".

Opdat de rechtscolleges de rechtzoekenden een zo doeltreffend en snel mogelijke dienst zouden kunnen verlenen, is het belangrijk dat de magistraten en de leden van de griffies bij de uitoefening van hun ambt toegang hebben tot alle gegevens en alle documenten van de DABS die nuttig kunnen zijn om hun ambt doeltreffend uit te oefenen. Op die manier worden de gerechtelijke procedures niet nutteloos langer en/of langer.

Uit de informatie die de CAE heeft verzameld in het kader van het onderzoek van de hierboven samengevatte klacht, blijkt dat de magistraten die een aanvraag voor de aanwijzing van een curator van de onbeheerde nalatenschap krijgen en de griffies de overlijdensakte van de overledene niet kunnen raadplegen in de DABS (wat de procedure nutteloos vertraagt en bemoeilijkt).

de l'ancien Code civil leur reconnaît, « dans l'exercice de leurs fonctions », un « droit de lecture (...) dans la BAEC ».

La CAE a estimé que cette situation constitue un dysfonctionnement de l'ordre judiciaire, dont la cause ne semble toutefois pas imputable à l'ordre judiciaire. Elle a dès lors déclaré la plainte fondée, et a décidé d'émettre la présente recommandation.

Motivation

L'article 78 de l'ancien Code civil prévoit que les données de la BAEC peuvent être communiquées ou sont directement accessibles aux magistrats du siège et greffes dans l'exercice de leurs fonctions. Il leur confère notamment un droit de lecture dans la BAEC.

L'article 72 de l'ancien Code civil⁴ dispose en outre que « (l)a BAEC a (entre autres) pour mission (...) d'assister l'ordre judiciaire dans l'exercice de ses missions (...) ».

Afin de permettre aux juridictions d'offrir aux justiciables un service public le plus efficace et le plus rapide possible, il est important que les magistrats et membres des greffes disposent effectivement, dans l'exercice de leurs fonctions, d'un accès à toutes données et tous documents de la BAEC pouvant être utiles à l'exercice efficace de leurs fonctions. Ceci en vue d'éviter d'allonger et/ou d'alourdir inutilement les procédures judiciaires.

D'après les informations collectées par la CAE dans le cadre de l'examen de la plainte résumée ci-dessus, les magistrats qui sont saisis d'une demande de désignation d'un curateur à succession vacante et les greffes ne peuvent consulter l'acte de décès du défunt dans la BAEC (ce qui ralentit et complexifie inutilement la procédure).

³ Ingevoegd bij voornoemde wet van 18 juni 2018.

⁴ Inséré par la loi du 18 juin 2018 précitée.

Door het huidige toegangssysteem tot de DABS wordt die doelstelling dus niet steeds bereikt.

Daarom moet het toegangssysteem tot de DABS en de daadwerkelijk toegekende toegang opnieuw worden onderzocht om de magistraten en de leden van de griffie elke toegang te verlenen die nuttig kan zijn om hun ambt doeltreffend uit te oefenen.

Dit kadert in de wettelijke opdracht van de DABS om de rechterlijke orde te ondersteunen bij de uitvoering van hun opdrachten en zou het leesrecht dat artikel 78 van het oude Burgerlijk Wetboek aan de magistraten van de zetel en de griffies toekent effectiever moeten maken in het belang van de rechtzoekenden en de goede werking van de rechterlijke orde.

Il semble donc que le système actuel d'accès à la BAEC ne permette pas toujours de rencontrer cet objectif.

Un réexamen du système d'accès à la BAEC et des accès effectivement attribués, guidé par l'objectif de procurer aux magistrats et membres du greffe tout accès pouvant être utile à l'exercice efficace de leurs fonctions, s'impose donc.

Un tel réexamen s'inscrit dans la mission légale de la BAEC d'assister l'ordre judiciaire dans l'exercice de ses missions, et devrait permettre de rendre plus effectif le droit de lecture reconnu aux magistrats du siège et greffes par l'article 78 de l'ancien Code civil, dans l'intérêt des justiciables et du bon fonctionnement de l'ordre judiciaire.